

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

Допущено до захисту  
Завідувач кафедри

---

“27” травня 2019 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**  
**на здобуття освітнього ступеня бакалавра**  
зі спеціальності 6.030506 «Прикладна статистика»  
за освітньою програмою  
«Бізнес-статистика та аналітика»

за темою:  
«Статистичний аналіз стану та розвитку освіти в Україні»

**Виконавець**  
студентка обліково-економічного факультету

Гаращенко Олександра Віталівна  
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

**Науковий керівник**

к.е.н., професор

---

(науковий ступінь, вчене звання)

Підгорний Анатолій Захарович

---

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

**Одеса 2019**

## ЗМІСТ

|                                                                            | Стор. |
|----------------------------------------------------------------------------|-------|
| <b>ВСТУП .....</b>                                                         | 3     |
| <b>РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ</b> |       |
| 1.1. Система освіти як об'єкт статистичного дослідження .....              | 5     |
| 1.2. Умови та чинники формування сучасної мережі закладів освіти .....     | 9     |
| <b>РОЗДІЛ 2 СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ</b>      |       |
| 2.1. Аналіз показників стану та динаміки освітніх закладів .....           | 16    |
| 2.2. Аналіз динаміки та структури закладів вищої освіти .....              | 20    |
| 2.3. Аналіз динаміки та структури студентів ЗВО .....                      | 29    |
| 2.4. Статистична характеристика науково-педагогічного потенціалу .....     | 34    |
| <b>РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ</b>    |       |
| 3.1. Сучасні проблеми формування мережі закладів вищої освіти              | 37    |
| 3.2. Прогнозні розрахунки розвитку вищої освіти в Україні .....            | 39    |
| <b>ВИСНОВКИ .....</b>                                                      | 45    |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>                                    | 48    |
| <b>ДОДАТКИ .....</b>                                                       | 51    |

## ВСТУП

Актуальність теми дипломної роботи визначається місцем, яке займає освіта в житті суспільства та процесами, що відбуваються у цій сфері в сучасній Україні. Освіта, як основа інтелектуального, культурного, духовного та соціального розвитку суспільства, є одним із важливіших складових індексу людського розвитку.

Статистичному дослідженню освіти присвячено значний доробок науково-практичного та методологічного характеру. Серед вітчизняних та зарубіжних учених-статистиків цьому питанню приділяли увагу А. Агранович, Л. Гохберг, А. Головач, С. Герасименко, В. Захожай, І. Калачова, Л. Коваленко, В. Колесник, Р. Кулинич, В. Михайленко, О. Осауленко, А.Пілгорний, Н. Парфенцева, В. Саріогло та ін. Вагомий внесок у розвиток теоретичних і методологічних аспектів вивчення системи освіти й моніторингу освіти в Україні та її регіонах зробили: О. Байназарова, Т. Білогліб, Л. Гриневич, В. Журавський, Л. Козарезенко, О. Локшина, Т. Лукіна, О. Ляшенко, В. Малишко, О.А. Грішнєвої, І.С. Каленюк, О.В. Кукліна, Р.Є. Рожнєвої, І.А. Крупенної, Г.О. Райко.

Разом з тим у науковій літературі залишаються нерозв'язаними питання проведення статистичного вивчення середньої та вищої освіти в Україні з метою розширення інформаційно-статистичної бази, наповнення її новими показниками, запровадження нових методів збору та аналізу інформації.

**Метою роботи** є статистичний аналіз стану та розвитку освіти в Україні, для досягнення якої поставлені наступні завдання:

- аналіз показників стану та динаміки закладів загальної середньої освіти;
- аналіз показників динаміки та структури закладів вищої освіти;
- прослідити основні тенденції у динаміці кількості ЗВО різних типів акредитації;
- виявити основну тенденцію розвитку чисельності студентів ЗВОв I-IV рівнів акредитації;
- статистична характеристика науково-педагогічного потенціалу ЗВО;
- виконати прогностичні розрахунки розвитку вищої освіти в Україні.

**Об'єктом дослідження** випускної роботи виступає система освіти в Україні.

**Предметом дослідження** є процеси, що відбуваються в середній та вищій освіті України, пов'язані з переходом до міжнародних стандартів в освітній сфері.

**Методами дослідження** є статистичні методи аналізу соціальних процесів.

Статистичний облік і аналіз діяльності вищих навчальних закладів характеризується системою показників, яка міститься в державній статистичній звітності, що представляється наприкінці навчального року:

- показники чисельності, складу і руху студентів;
- чисельність науково-педагогічних кадрів, розподіл викладачів за рівнем освіти, стажем роботи; чисельність викладачів, що мають вчений ступінь кандидата або доктора наук, розподіл викладачів за посадами і окладами;
- показники матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів (наявність і використання навчальних і лабораторних будівель, бібліотек, гуртожитків тощо);
- вибіркові опитування студентів, викладачів з найрізноманітніших проблем самоосвіти, підготовки кадрів, рівня життя та іншим..

**Інформаційна база дослідження.** Інформаційну базу для дипломного дослідження складали Закони України «Про вищу освіту» та «Науково-технічну діяльність», інші законодавчі акти державних органів управління з проблем розвитку вищої освіти. Використовувались наукові публікації вітчизняних і закордонних учених, публікації Державної служби статистики України, електронні ресурси офіційних сайтів Державної служби статистики та Міністерства освіти і науки України, результати спостережень і обстежень у закладах освіти. Розрахунки, обробка графічних зображень інформації створювались у програмі Microsoft Excel. Загалом для виконання роботи було використано комп'ютерну програму Microsoft Word.

## ВИСНОВКИ

Освіта України є широко розгалуженою, взаємоузгодженою, комплексною системою, яка динамічно розвивається та якісно модернізується під впливом низки факторів внутрішнього та зовнішнього середовища серед яких природний і механічний рух населення, державна політика у сфері фінансового та матеріального забезпечення закладів освіти й соціального захисту населення, потреби ринку праці, освіти впродовж життя. У свою чергу, чинники розвитку системи тісно пов'язані з загальною економічною та політичною ситуацією в країні. На підставі проведеного нами аналізу розвитку освіти в Україні за часів незалежності можна зробити такі висновки:

Сучасна система середньої освіти України характеризується:

- зменшенням чисельності учнів у зв'язку з демографічними змінами, а також скороченням кількості закладів освіти;
- появою закладів “нового типу”, частка яких становила понад 26 відсотків твід загальної кількості шкіл, де одержали 26,7% відсотків учнів;
- появою сектору недержавних закладів освіти (на початку 2017/18 н. р. в Україні функціонувало 175 денних загальноосвітніх навчальних закладів приватної форми власності).

Суттєві особливості також має територіальний розподіл закладів загальної середньої освіти. У міських поселеннях функціонувало 32,7% закладів, що забезпечували послугами середньої освіти 68,4% населення, у сільській місцевості – 67,3 відсотка закладів і 31,6 відсотка учнів.

Розвиток системи вищої освіти можна характеризувати наступним:

- зростанням кількості ЗВО III–IV рівнів акредитації – майже в 2 рази – зі 149 на початок 1990/91 н. р. до 289 на початок 2017/18 н. р. Максимальне значення цього показника (353) спостерігалось на початок 2008/09 н. р.;
- збільшенням чисельності студентів у ЗВО III–IV рівнів акредитації – за роки незалежності України вона зросла більше, ніж у 1,5 рази – з 881,3 тис. на початок 1990/91 н. р. до 1330,0 тис. на початок 2017/18 н. р., що свідчить про поширення

доступу молоді до вищої освіти. Найбільша чисельність студентів у ЗВО III–IV рівнів акредитації (2372,5 тис.) спостерігалася у 2007/08 н. р.;

- підвищенням обсягів прийому до ЗВО III–IV рівнів акредитації – більше, ніж у 1,5 рази – зі 174,5 тис. на початок 1990/91 н. р. до 264,4 тис. на початок 2017/18 н. р. та випуску фахівців майже в 2,5 рази – зі 136,9 тис. на початок 1990/91 н. р. до 359,9,7 тис. на початок 2017/18 н. р.;

Ці позитивні зміни відбувалися одночасно з деякими негативними процесами, а саме:

- скороченням кількості ЗВО I–II рівнів акредитації більше, ніж в 2 рази – з 742 на початок 1990/91 н. р. до 372 на початок 2017/18 н. р. Максимальне значення цього показника (790) спостерігалось на початок 1996/97 н. р.

- зменшенням кількості студентів у ЗВО I–II рівнів акредитації більше, ніж у 3,5 рази – з 757 тис. на початок 1990/91 н. р. (максимальне значення) до 208,6 тис. на початок 2017/18 н. р.;

- скороченням набору студентів у ЗВО I–II рівнів акредитації більше, ніж в 4 рази – з 241 тис. на початок 1990/91 н. р. (максимальне значення) до 59,1 тис. на початок 2017/18 н. р. та випуску більше, ніж у 3,7 рази – з 228,7 тис. на початок 1990/91 н. р. (максимальне значення) до 61,2 тис. на початок 2017/18 н. р., причому цей показник спадає вже 17 років поспіль.

Проведені нами розрахунки показали стійку тенденцію до збільшення чисельності випускників середніх шкіл на перспективу до 2030 року. У той же час, необхідно враховувати, що число потенційних абітурієнтів залежить від впливу таких чинників, як частка школярів що успішно склали ЗНО, а також кількості випускників, що продовжать навчання в закордонних закладах освіти.

Результати проведеного аналізу дозволяють нам висловити пропозиції та рекомендації щодо покращання функціонування системи вищої освіти в Україні. Першочерговими заходами з боку держави, на наш погляд, повинні стати:

- реформування сучасної мережі та структури освітніх закладів з урахуванням соціально-економічного розвитку регіонів, потреб вітчизняного та світового ринків праці;

- інтеграція освіти, науки та інноваційних технологій як теоретичної основи ефективності економіки країни;

- створення умов та чіткого плану дій щодо реалізації принципу автономності ЗВО ;

- забезпечення збільшення частки бюджетного фінансування науки та освіти, в першу чергу тих напрямів, які є визначальними для державного та регіонального розвитку, а також потреб інноваційного розвитку економіки;

- заміни принципу фінансування освіти в залежності від досягнутого рівня (обсягу фактичних витрат за звітний період), на принцип фінансування в залежності від досягнутого результату освітніх закладів за якісними та кількісними показниками їх діяльності;

- стимулювати розвиток професійно-технічної освіти шляхом збільшення фінансування та реалізації регіональних стратегічних програм розвитку.

- своєчасно контролювати та координувати освітню політику з урахуванням ринкових, економічних та культурно-історичних регіональних особливостей;

- створювати навчальні науково-виробничі комплекси на базі об'єднання освітніх закладів та підприємницьких структур (технопарки).

Одержані в дипломній роботі результати можуть бути використані для вирішення проблеми статистичного забезпечення управління середньою та вищою освітою України, сприяти розширенню інформаційної бази та загальному підвищенню ефективності діяльності в освітній сфері.

За темою дипломної роботи опубліковано статтю «Динаміка та перспективи розвитку вищої освіти в Україні».

### Список використаних джерел

1. Дубасенюк О.А., Антонова О.Є. Методика викладання педагогіки: курс лекцій. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – с.203
2. Основи педагогіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://allreferat.com.ua/uk/pedagogika\\_metoduka\\_vukladanny/kontrolnaya/5144/](https://allreferat.com.ua/uk/pedagogika_metoduka_vukladanny/kontrolnaya/5144/)
3. Шестак В. С. Сучасний стан системи закладів та установ освіти і науки в Україні / В. С. Шестак // Право і Безпека. – 2011. – № 5. – с. 58
4. Іванюк І., Паращенко Л., Терещенко А. Система управління загальноосвітніми навчальними закладами на районному та обласному рівні: якість, прозорість, взаємодія: аналітичний звіт. – К.: 2014. – с.51
5. Крисюк С.В. Державне управління освітою: навч. посібник. для слухачів, асп., докторантів спец. «Державне управління освітою» /– К. : НАДУ, 2009. – с.56
6. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14/page>
7. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 № 651-XIV в редакції Закону від 19.02.2016, // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651>
8. Освітнє законодавство. Основні законодавчі акти / Уклад.: Р.С. Кірін, С.В. Кострюков, Д.Є. Андрєєва. – Д.: Національний гірничий університет, 2012. Ч. 1. – с.12
9. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень , В. І. Луговий, А. М. Гуржій, О. Я. Савченко ] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. — Київ : Педагогічна думка, 2016. — с.43
10. Закон України «Про вищу освіту» 01.07.2014 р. № 1556 – [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
11. Вакарчук І. О. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи : доп. Міністра освіти і науки на підсумк. колегії М-ва освіти і

- науки України (21 берез. 2008 р., м. Київ) / [І. О. Вакарчук] // Освіта і упр. – 2008. – Т. 11, чис. 1. – с.5
- 12.Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Степко М.Ф.. Вища освіта в Україні: Навч. посіб./ за ред.. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. – К.:Знання, 2005.- с.58
  - 13.Кулініч О. А. Освіта як чинник соціально-економічного розвитку / О. А. Кулініч, Л. М. Зарецька // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2014. – Вип. 1. – с.67
  - 14.Пономаренко Л. О. ; Стельмах Н. А., Пєєва С. П., Айвазова Л. М., Бублик Н. М.: Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку. : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 2 / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т вищ. освіти ; наук. консультант і авт. вступ. ст. Корольов Б. І. ; наук. ред. Рогова П. І. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О. – К. : Нілан-ЛТД, 2012. – с.5
  - 15.Пастовенський О. В., Осадчий О. О. Оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів / О. В. Пастовенський, О. О. Осадчий. – К.: Поліграфкнига, 2010. – с.18
  - 16.Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 № 651-XIV в редакції Закону від 19.02.2016, // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651>
  - 17.Андрущенко В. Інноваційний розвиток освіти в стратегії «Українського прориву» / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2008. – № 2. – с.112
  - 18.Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. політики» ; за заг. ред. Т.В. Фінікова, О.І. Шарова– К. : Таксон, 2014. – 144 с. – Бібліогр.: с.45
  19. Пастовенський О. В., Осадчий О. О. Оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів / О. В. Пастовенський, О. О. Осадчий. – К.: Поліграфкнига, 2010. – с.12-14

20. Статистичний збірник України за 2017 рік, К., Державна служба статистики. 2018, с. 117-120
21. Ясниська Н.І. Аналіз наукової діяльності ВНЗ України – проблеми та перспективи / Н.І. Ясниська // Ефективність державного управління. – 2014. – Вип. 41. – с. 30
22. Підгорний А.З. Курс демографічної статистики: навч. посібник / А.З. Підгорний., А.С. Кравець - Одеса: ОДЕУ, 2008 – с. 15